

НІМЕЦЬКА ФОНЕСТЕМНА ЛЕКСИКА ТА СИМВОЛІЧНІ ЗНАЧЕННЯ ЇЇ ПОЧАТКОВИХ ФОНЕСТЕМ (ФОНЕМНИХ СПОЛУЧЕНЬ ПРИГОЛОСНИХ)

Найдеш О. В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті досліджено символічні властивості (значення) початкових сполучень приголосних (фонестем) у сучасній німецькій мові з оперттям на аналіз фонестемної лексики на позначення «руху», «звучання», «освітлення», «розміру» та «зоонімів», виражених дієсловами, прикметниками, іменниками. Простежено символічні значення фонестем у мові та в тексті із застосуванням квантитативних методів лінгвістичних досліджень. Увагу зосереджено на об'єктивних символічних значеннях звукосполучень фонестемної лексики, чому сприяла компонентно-статистична методика, а саме компонентний аналіз відповідних словникових дефініцій; критерій χ -квадрат та коефіцієнт взаємної спряженості. Суб'єктивні ж символічні властивості цих звукосполучень виявлено у результаті експериментальних досліджень з носіями мови.

Об'єктивні символічні властивості фонестем, досліджені за допомогою компонентної методики, проілюстрували певний статистично підтверджений фонетично-семантичний зв'язок. Установлено, що з 29 фонестем німецької мови 26 проявляють звукосимволічне значення «звучання» і 24 фонестеми – значення «освітлення». Послугування квантитативними методами дослідження дало змогу визначити, що 12 фонестем (*kl-, fn-, kn-, pl-, fr-, tr-, ft-, pr-, dr-, fl-, fm-* та *str-*) демонструють статистично значущі зв'язки зі значенням «звучання», а 14, зокрема *gl-, fl-, ft-, fr-, kn-, pr-, kr-, tr-, dr-, bl-, fn-, fv-, fp-, br-*, – із семою «освітлення». Спільний фоносемантичний простір утворюють фонестеми: *fn-, kn-, fr-, pr-, tr-, ft-* та *dr-*. Найвищий потенціал зв'язку з асоціативно-символічними значеннями виявляють граматичні категорії: прикметник ($\chi^2=49,8$; $K=0,14$), вигук ($\chi^2=47,8$; $K=0,13$) та дієслово ($\chi^2=18,3$; $K=0,05$) у категорії «звучання», дієслова ($\chi^2=56,9$; $K=0,33$) та прикметники ($\chi^2=7,4$; $K=0,04$) у категорії «освітлення». А серед досліджуваних фонестем дієслів пересування переважають фонемні сполучення приголосних із ведучою фонемою [f], фонестемна лексика якої демонструє «механічний рух» та «активне пересування» (*fl-, ft-, tr-*, парні фонестеми *kl-kr, gl-gr, pl-pr*). У результаті аналізу параметричних прикметників встановлено, що лексеми *groß, klein* є домінантами цієї фонестемної групи; *stark, knapp, schwach* входять до ядра складу і *schmal* – до основного складу.

За результатами експериментального дослідження звукосимволічних особливостей лексем-зоонімів засвідчено, що фонестема *pf-* володіє найвищим потенціалом за шкалами «сили», «активності», «оцінки» і проявляє символічні значення «сильний», «швидкий», «приємний».

Вивченню відповідної фонестемної лексики на матеріалі словникових дефініцій і текстів та символічних і функціональних властивостей її початкових фонестем сприяли психолінгвістичні і статистичні методи.

Ключові слова: звуковий символізм, фонестемна лексика, фонестема, фоносемантика, об'єктивні і суб'єктивні символічні значення, квантитативні методи, компонентний аналіз.

Naidesh O. V. German phonesthemic lexicon and symbolic meanings of its initial phonesthemes (consonant clusters). The article explores the symbolic properties (meanings) of the initial combinations of consonants (phonesthemes) in modern German by the example of the analysis of the phonesthemic lexicon which denotes the lexemes representing motion, sounding, lighting and size, as well as zoonyms, which, in their morphological structure, are verbs, adjectives or nouns. A complex analysis of the symbolic meanings of German consonant initials and the symbolic functioning of these phonemic clusters in the text was carried out through the use of structural and quantitative techniques.

The paper highlights objective and subjective trends in the study of sound imaging. The objective symbolic properties of phonesthemic lexicon were studied using component and statistical methods, namely component analysis of the corresponding lexicon definitions; chi-square criterion, and the coefficient of mutual collocability. The subjective symbolic meanings of the initial sound clusters were established using psycholinguistic methods through experimental studies with native speakers.

The objective symbolic meanings of the initial phonesthemes, investigated by using the component methodology, illustrate a statistically significant phonetic-semantic relation. It has been established that out of 29 German phonesthemes 26 represent the sound-symbolic meaning of "sounding" and 24 phonesthemes symbolize the meaning of "lighting". Quantitative research methods enabled us to find out that 12 phonesthemes (*kl-, fn-, kn-, pl-, fr-, tr-, ft-, pr-, dr-, fl-, fm-* and *str-*) demonstrate statistically significant relation to the meaning of sounding, and the other 14 phonesthemes (*gl-, fl-, ft-, fr-, kn-, pr-, kr-, tr-, dr-, bl-, fn-, fv-, fp-, br-*) represent the same of the meaning of "lighting". The general phonosemantic space is formed by phonesthemes *fn-, kn-, fr-, pr-, tr-, ft-* and *dr-*. Grammatical categories that possess the strongest potential for associative-symbolic meanings in the category "sounding" are: adjective ($\chi^2=49,8$; $K=0,14$), exclamation ($\chi^2=47,8$; $K=0,13$) and verb ($\chi^2=18,3$; $K=0,05$), while

verb ($\chi^2=56,9$; $K=0,33$) and adjective ($\chi^2=7,4$; $K=0,04$) dominate the category "lighting". The study of phonesthemes of motion verbs also revealed predominance of the phonemic clusters of consonants with [f] as a lead phoneme whose phonesthemic lexicon represents "mechanical movement" and "active movement" (fl-, ft-, tr-, paired phonesthemes kl-kr, gl-gr, pl-pr). Studying parametric adjectives, we found out that lexemes groß and klein are the dominants of this phonesthematic group; stark, knapp, and schwach are part of the core of the composition, and schmal is included in the bulk.

According to the results of an experimental research of the sound-symbolic features, the phonestheme pf- possesses the strongest potential on the scales of potency, activity and evaluation, and manifests symbolic meanings "strong", "fast", and "pleasant".

The study of the symbolic and functional properties of the initial phonesthemes of the relevant phonesthemic lexicon has taken into account psycholinguistic and statistical techniques based on lexicon material and various texts.

Key words: phonosemantics, phonestheme, sound symbolism, objective and subjective symbolic meanings, phonesthemic lexicon, quantitative methods, component analysis.

Постановка проблеми та обґрунтування актуальності її розгляду. Вивчення фоносемантики (звукового символізму) є однією з найдавніших досліджуваних тем. Численні лінгвістичні дослідження вже не піддають сумніву існування зв'язку між звучанням і значенням слова, а подальші наукові пошуки сформували цілий науковий напрям, у якому поєдналися лінгвістика, психологія, математика, статистика [4, 11]. Аналіз явища звукового символізму знаходимо в роботах З. Ертеля, Р. Штейнера, Е. Фенца, Е. Юнгера, Ф. Цезена, Ю. Шоттеля, Я. Бема, Г. Лейбніца, Ш. де Броса. Зокрема, З. Ертель у своїх працях з'ясовує питання взаємозв'язку «звукової форми повнозначних слів» з їхнім значенням [7, 43]. Е. Фенц, розкриваючи основні принципи вчення «звукотлумачення» ("Lautdeutung"), припускає існування в мові «внутрішньої тенденції до умовитованості відношень між значенням слова і його звуковою формою» [8, 15].

У багатьох лінгвістичних дослідженнях зв'язок «звук–зміст», тобто «форма–значення» мовних одиниць, постає як єдине ціле синтетичного початку, де «форма» завжди означає «значеннєву форму» (за словами Л. Блумфілда) [6, 25], або ж «форму», яку не можна визначити поза її значенням (за тлумаченням Л. В. Щерби) [5, 21], а «значення» є цілим комплексом «функцій», які мають лінгвістичну форму (за Д. Фьорсом) [9, 13].

Актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю комплексного вивчення об'єктивного та суб'єктивного звуко-символізму при дослідженні символічних значень приголосних фонем у німецькій мові з урахуванням сучасного рівня вивчення фоносемантики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При вивченні значимого звука в мові розглядають символічні значення трьох типів фонетичних одиниць: фонем, фонетичних ознак і сполучень фонем (звукосполучень, фонемних сполучень, фонем тощо) [2; 4]. Предметом нашого аналізу є вивчення початкових сполучень фонем безпрефіксальних слів німецької мови – фонем та встановлення їх символічних значень із застосуванням основних статистичних прийомів та методів [3]. Дослідження символічних значень фонем знаходимо у працях З. Ертеля, Р. Штейнера, Е. Фенца, Е. Юнгера, І. і М. Тейлорів, Ж. Петерфальві, О.П. Журавльова тощо; на значеннєвість фонем вказували Л. Блумфілд, Х. Марчанд, З. Харріс, Л. Сміт, С.В. Воронін, В.В. Левиць-

кий, А.Б. Михальов тощо; символічність фонетичних ознак окреслював В.В. Левицький.

Розглядаючи складну морфологічну структуру кореня в англійських «зображувальних словах», Л. Блумфілд звертає увагу на «систему початкових коренетворчих морфем» [1, 266], пов'язуючи лексеми, до складу яких вони входять, з певними поняттями: fl- «рухоме світло» (flash, flame) і «рух у повітрі» (fly, flap, flit); gl- «нерухоме світло» (glow, glare, gloat, gleam); kr- «гучний удар, зіткнення» (crash, crack, crunch). Характеризуючи звуконаслідування і звуко-символізм в англійській мові, Х. Марчанд виділяє слова на sv-, що означають «коливання, хитання, розмахування» ("swinging movement") [12, 168]. Фонемне сполучення gl-, на думку З. Харріса, «має певний стосуюнок до світла» [11, 193]. Л. Сміт пов'язує початкове фонемне сполучення kv- з асоціативними поняттями «трясти», «дрижачий, тремтливий» [14, 64–66]. Ш. де Бросс, пропонуючи систему звукових значень, дає таке тлумачення звукосполучень: ft- – означає «утримувати в стадії нерухомості», fr- – «грубість, терпкість, шорсткість», fl- – «свистіти, шипіти, бігти, текти» [8, 73].

Сучасні німецькі лінгвістичні школи розглядають поняття звуко-символізму (Lautsymbolik) в розділі фоностилістики, яка досліджує звуки, звукосполучення в різних позиціях слова, ритм, акцент (слова, речення, контрасту), ониматопею. При цьому «певні елементи значення виражаються безпосередньо через звуки чи звукосполучення на рівні морфеми» [10, 232]. Так, звукосполучення gl- містить позначення феномену світла (Lichtphänomen): glänzen, gleißen, glitzen, glühen [10, 233]. А. Новий, продовжуючи теорію Е. Юнгера про значимість звуків у мові, наголошує також, що «мовні звуки – це не просто букви на письмі, вони пов'язані з асоціативністю та змістовністю» [13, 46]. Автор досліджує фонемну лексику в анлауті (schw-Wörter: schwätzen, schwätzen, schweigen; schm-Wörter: schmeicheln; fl-Wörter: flehen, fluchen, flunkern, flüstern, Flausen, flachsen, flennen, flattieren та schr-Wörter: Schrei, Schreck) і знаходить «смилову єдність» (Sinnge-meinsamkeit) деяких словесних груп, які мають «своєрідну звукову чарівність» [13, 65].

Явище звукового символізму поставало об'єктом зацікавлень багатьох закордонних науковців (лінгвістів, філософів, психологів, психолінгвістів), серед яких: В. Вундт, Д. Вестерман, Г. Лейбніц, В. Гумбольдт, Г. Пауль, З. Ертель, К. Бюлер,

Д. Фьорс, Ш. Баллі, О. Есперсен, І. і М. Тейлори, С. Ульман, Л. Блумфілд, Е. Партрідж, Х. Марчанд, Е. Сепір, Д. Болінджер, Р. Якобсон, Ж. Петерфальві А. Дебруннер, Г. Германн, Г. Мюллер, А. Зіберер, В. Мюс та ін. Вітчизняну фоносемантику репрезентували праці В. М. Солнцева, М. В. Панова, О. О. Леонтєва, Д. М. Шмельова, С. В. Вороніна, О. П. Журавльова, В. В. Левицького, А. Б. Михальова, С. С. Шляхової, Л. П. Прокоф'євої та ін.

Формулювання мети і завдань статті. Метою нашого дослідження є виявлення та встановлення символічних значень фонестем німецької мови (типу *bl-*, *tr-*, *str-*, *spl-* ... – усього 29) крізь призму аналізу фонестемної лексики на позначення «руху», «звучання», «освітлення», «розміру» і «зоонімів» та вивчення при цьому зв'язку «форма–зміст», «звук–значення».

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою вивчення звуко-символічних і функціональних властивостей фонестемної лексики на позначення «звучання» ми проаналізували 366 лексем на основі словникових дефініцій. Так, наприклад, лексема *klar* означає – *nicht heiser, rau, belegt, sondern wohlklingend und deutlich vernehmbar (не хрипкий, а милозвучний і виразно чутний)* [15]. Класифікування цих лексичних одиниць за морфологічними ознаками засвідчило, що найбільша кількість лексем на позначення «звучання» є дієсловами (41,8%) та іменниками (39,9%). Установлено, що фонестемні вигуки на зразок *klick, klipp, klatsch, klaps* (з фонестемою *kl-*), *schwipp, schwapp, schwupp* (з фонестемою *fv-*), *trapp* (з *tr-*), *knicks* (з *kn-*), *plumps* (*pl-*) є звуконаслідувальними із «шумовими» та «звукосимволічними» процесами творення. За морфологічною структурою вони дієслівного походження, а саме: «klatsch» → «klatschen», «klapp» → «klappern», «platsch» → «platschen», «schwaps» → «schwapsen», «schwapp» → «schwappen» тощо. Слід зауважити, що серед фонестемних вигуків трапляються й звукосимволічні, що за структурою є також дієслівними («pla» → «plaudern», «qua» → «quatschen» тощо).

Здійснивши суцільну вибірку лексем зі словників Дудена та Варіга [15; 16], ми з'ясували, що з 29 фонестем німецької мови 26 початкових фонемних сполучень містять у словникових дефініціях сему «звучання». Статистично вагомі результати за критерієм χ^2 мають фонестеми: *kl-* ($\chi^2=66,3$), *fn-* ($\chi^2=38,9$), *kn-* ($\chi^2=16,2$), *pl-* ($\chi^2=14,5$), *fr-* ($\chi^2=10,9$), *tr-* ($\chi^2=9,9$), *ft-* ($\chi^2=7,5$), *pr-* ($\chi^2=7,3$), *dr-* ($\chi^2=6,1$), *fl-* ($\chi^2=4,9$), *fm-* ($\chi^2=4,5$) та *str-* ($\chi^2=4,1$). При порівнянні пар фонестем з кінцевими [l] [r] латеральний [l] виявляє вищий потенціал досліджуваного асоціативно-символічного значення, ніж дрижачий [r] у парах *kl-kr* ($\chi^2=28,1$; $K=0,19$), *pl-pr* ($\chi^2=21,9$; $K=0,19$). У такий спосіб встановлено, що фонестеми з початковими проривними глухим [k] і дзвінким [b] та зі спільною кінцевою фонемою [l] містять фонетико-семантичне значення «гучний звук» *kl-* ($\chi^2=51,8$; $K=0,14$), *bl-* ($\chi^2=44,3$; $K=0,12$), а фонестеми *tr-* ($\chi^2=56,8$; $K=0,15$) *kr-* ($\chi^2=39$; $K=0,1$) та *kl-* ($\chi^2=21,5$; $K=0,1$) з початковими глухими проривними фонемами [t] та [k] та з кінцевими – дзвінкими альвеолярними [l], [r] пов'язані зі значенням «довготривале звучан-

ня». Серед пар фонестем з початковою фонемою [f] (всього 15 пар) домінує біном *fn-* із символічним значенням «тихого» звука ($\chi^2=11,1$; $K=0,03$).

За семантичними характеристиками всі лексеми зі значенням «звучання» розподілено за трьома основними лексико-семантичними класами: «звуки живої природи», «звуки неживої природи» та «змішана група звуків». Так, наприклад, серед лексичних одиниць руху групи «звуки живої природи» підкласу «звуки людини» найвищі показники критерію χ^2 мають фонестеми з домінантним глухим щільним [f]: *fl-* ($\chi^2=20,6$; $K=0,1$), *fv-* ($\chi^2=15,4$; $K=0,1$), *fn-* ($\chi^2=10,2$; $K=0,03$), а підклас «звуки природних стихій» цієї ж семантичної категорії характеризується вагомою перевагою фонестем *pl-* ($\chi^2=12,5$; $K=0,1$), *kl-* ($\chi^2=11,8$; $K=0,1$) та *fl-* ($\chi^2=10,9$; $K=0,1$) зі спільною кінцевою фонемою [l]. Умовний поділ фонестемної лексики зі значенням «звучання» на звукосимволічну (204 од.) і звуконаслідувальну (162 од.) лексику при обчисленні критерію χ^2 ($\chi^2=10,6$; $K=0,03$) підтвердив домінування процесів звукосимволізму в сучасній німецькій мові.

Цікавими є подальші дослідження звуко-символічних властивостей фонестем у складі лексем на позначення «освітлення». Проаналізувавши всю фонестемну лексику німецької мови, ми з'ясували, що 173 лексеми (24 фонестеми) належать до цієї групи, а словникові дефініції володіють такими характеристиками: *різке, слабе, сяюче, блискуче, мерехтливе і миготливе, яскраве, флуоресцентне, розсіяне та бліде світло*. Ці характеристики найчастіше входять до складу 14 фонестем, які проявляють статистично-значущі зв'язки з досліджуваним фонетико-семантичним значенням, а саме: *gl-*, *fl-*, *ft-*, *fr-*, *kn-*, *pr-*, *kr-*, *tr-*, *dr-*, *bl-*, *fn-*, *fv-*, *fp-*, *br-*. Водночас характеристики «тьмяного» та «блискучого» світла пов'язані з дзвінками альвеолярними фонемами: «тьмяне» світло співвідноситься з дрижачим [r] у фонестемах: *br-* ($\chi^2=13,1$; $K=0,08$), *kr-* ($\chi^2=5,3$; $K=0,03$), *str-* ($\chi^2=5,2$; $K=0,03$), *gr-* ($\chi^2=4,6$; $K=0,03$), «блискуче світло» – з латеральним [l] у біфонах *gl-* ($\chi^2=67,3$; $K=0,4$), *bl-* ($\chi^2=14,6$; $K=0,08$). «Сяюче світло» передається парними провідними фонемами [b], [p] у складі фонестем *pr-* ($\chi^2=23,5$; $K=0,14$), *bl-* ($\chi^2=20,8$; $K=0,12$), *br-* ($\chi^2=18,3$; $K=0,1$). Окрім цього, глухий постальвеолярний [ʃ] у комбінації з губно-губними проривним [p], носовим [m] та альвеолярним проривним [t] демонструють статистично значущі зв'язки з ознакою «блискучого» світла (*fp-* ($\chi^2=18,1$), *fm-* ($\chi^2=27,1$), *ft-* ($\chi^2=10,1$)).

Окремо слід зазначити, що при дослідженні семантичних характеристик звуків виявлено групу слів, які містять у словникових дефініціях семантичні компоненти, що поєднують значення «звучання» та «освітлення», а це фонестеми: *gl-*, *kl-*, *pl-* (з фонемою [l] в другій позиції); *kn-*, *kr-* (зі спільною початковою [k]) та *fn-*, *fv-* (з ведучою [f]). Цей факт пояснюється особливостями функціонування такого фоносемантичного явища, як синестезія. Отже, дво-значна символічна функція названих фонестем пояснюється дією так званої «звуко-світлової синестезії».

Дослідження фонестемної лексики на позначення дієслів пересування в просторі (171 од.) оприяв-

нило, що фонестеми з фонемою [ʃ] у першій позиції переважають у дієсловах руху. 22 фонестеми представлено у цій фонестемній групі дієслів «руху», а фонестема *ʃl-* трапляється найчастіше ($\chi^2=49,6$; $K=0,13$). Установлено, що фонестему *ʃt-* репрезентовано в таких дієсловах частого вжитку: *steppen, starten, stoßen, straucheln, stampfen, storchen, stapfen, strampeln* т. д. Серед парних біномів (типу *bl-br, ʃl-fr, gl-gr...*), що містять фонему [l] та [r], найчастіше знаходимо фонестеми з фонемою [r] ($\chi^2=18,3$; $K=0,05$). Так, біном *pl-pr* представлено такими дієсловами частого вживання: *platschen, prallen, plempern, promenieren; gl-gr: gleiten, glitschen, greifen, grabbeln; kl-kr: klettern, kraxeln, kriechen*. Особливу увагу приділено не лише двофонемним приголосним з домінантною фонемою [ʃ] (типу *ʃl-, ʃr-...*), напр.: *schlüpfen, schlunzen, schleudern, schlackern, schlenkern, schreiten, schmetterern, schweben, schwirren, schwimmen, schwenken*, але й трифонемним сполученням (типу *ʃtr-, ʃpr-...*), напр.: *springen, strampeln, sprinten, straucheln*, які подано в порядку спаду частоти їх вживання.

У такий спосіб досліджено 149 одиниць фонестемної лексики на позначення дієслів «руху», з них 112 од. (64,9%) є дієсловами суб'єктивного руху і 51 лексема (35,1%) – на позначення пасивного руху. Слід зазначити, що всі досліджені дієслова руху є звуко символічними та звуконаслідувальними, а отже, володіють фоносемантичними властивостями.

Значення «руху» передається в німецькій мові переважно голосними «високого піднесення» «переднього» і «заднього ряду», зокрема [a], [u], [y], [i]; ($\chi^2=22,48$), та приголосними («губно-губні», «передньоязикові», «шумні», «щілинні», «сонорні»): [k], [m], [r], [f], [ʃ], [l], [v] ($\chi^2=9,48$). Навіть більше, звуко символічними ознаками володіють саме приголосні, що входять до складу початкових фонемних сполучень.

З опертям на семантичну ознаку «розміру» виділено низку параметричних прикметників фонестемного складу: *groß, stark, breit, klein, knapp, schmal, schwach*. За частотою вживання ад'єктиви *groß* і *klein* є високочастотними і тому є домінантами цієї групи, до ядра і основного складу належать лексеми *stark, breit, knapp, schwach, schmal*. До периферії, тобто низькочастотної групи, не потрапляє жодна з фонестемної лексики зі значенням «розміру».

За рахунок компонентного аналізу словникових дефініцій [15; 16] виявлено такі семи прикметника *klein*: «незначний за розміром» (*im kleinen Raum sitzen*); «слабкий» (*kleine Unterstützung*); «короткий» (*in kleiner Periode*); «вузький» (*kleine Gassen*); «молодий» (*das kleine Mädchen*); «нетривалий» (*einen kleinen Augenblick*); «незначний, стриманий, простий» (*der kleine Mensch*). Семантичний континуум прикметника *groß* формують семи: «великий за віком» (*große Enkel*); «успішний» (*großer Erfolg*); «протяжність, обсяг» (*große Wohnung*); «тривалість» (*große Dauer*); «значний за кількістю» (*großes Unternehmen*); «сильний, інтенсивний» (*großer Wunsch*); «авторитетний, керівний» (*großer Lehrer*); «розкішний» (*großes Fest*); «особливий, відомий» (*großer*

Dichter); «благородний» (*großes Herz*); «суттєвий, істотний» (*große Rolle*); «важливий» (*große Tat*).

Аналіз синтагматичних зв'язків між прикметниками розміру та підкласами іменників показав, що прикметник *klein* утворює стандартні зв'язки з рядками іменників на позначення людини ($\chi^2=45,27$; $K=0,03$) та високим показником сили зв'язку з категоріями істот ($\chi^2=24,01$; $K=0,06$), що позначають власні назви, людину за професією; віковою та статевими ознаками, родом занять, національністю, соціальним становищем.

Прикметнику *groß* властиві стандартні зв'язки, насамперед з підкласами іменників на позначення абстракцій ($\chi^2=93,18$; $K=0,05$) та іменниками, що характеризують людину як біологічну та соціальну істоту ($\chi^2=16,94$; $K=0,05$). Слід зауважити, що зв'язок з іменниками на позначення абстрактних понять виявився найбільш високим.

Розгляд фонемних прикметників розміру засвідчив, що фонестеми *gr-, br-, ʃt-* демонструють двозначне асоціативне сприйняття «чогось сильного, швидкого», а фонестеми *kl-, kn-, ʃm-, ʃv-* символізують значення «слабкий», «повільний» за шкалами «сили» і «активності» (за семантичним диференціалом Ч. Осгуда). Шкала «оцінки» зі значеннями «приємний/неприємний» проявляє нейтральність.

Порівняльний аналіз семантичної сполучуваності фонемних прикметників розміру в межах художнього (прозового і поетичного) (1; 2; 3; 4) та публіцистичного тексту (5) уможливив наголосити на особливостях функціонування параметричних фонемних прикметників залежно від контексту. Наприклад, прикметники *breit, stark* з периферії в художній прозі потрапили до основного складу в поетичних текстах, тоді як *stark* утворює ядро складу в публіцистиці. А тому конотативний вплив та асоціативно-символічне сприйняття буде змінюватися і створювати емоційне тло, якому притаманний взаємозв'язок «фонестема – зміст».

Проведене нами експериментальне дослідження (25 студ., Німеччина, Австрія, носії мови) звуко символічних особливостей лексем, що позначають назви тварин у німецькій мові, підтвердило існування суб'єктивного (а не тільки об'єктивного) звуко символізму.

За результатами експериментального дослідження виявлено тризначні символічні функції для фонемних ознак. З'ясовано, що коротким голосним звукам притаманна значимість «слабкого (a, ə), швидкого (a, ə, ə, e, i, u), неприємного (a, ə, e, i, ə)»; довгим голосним звукам властиві асоціативні значення «сильного (a:, ə:, e:, e:), повільного (u:, a:, i:), приємного (a:, ø:, e:, u:, i:, e:)». Стосовно приголосних, то для дзвінкх приголосних характерною є значимість «слабкого (b, l, m, n), повільного (n, l, v, g), неприємного (z, b, m)»; для глухих приголосних – «сильного (f, t, k, s, p), швидкого (s, t, f, k, p, ʃ, h), приємного (t, f, h, k, ʃ, p, x)». Щодо фонестем як домінант у лексемах-зоонімах, слід підкреслити, що фонестема *pf-* має найвищий потенціал вживання і асоціюється в інформантів з поняттями «сильний», «швидкий», «приємний».

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Досліджуючи фонестемну лексику на позначення «руху», «звучання», «освітлення», «розміру» та «зоонімів» і встановлюючи статистично суттєві символічні значення її фоне-

стем, ми довели безперечно існування в мові, мовленні і тексті фоносемантичного (звукосимволічного) зв'язку. У перспективі вважаємо за доцільне розглянути символічні властивості фонестем у споріднених та неспоріднених мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блумфілд Л. Язык / пер с англ. Е. С. Кубряковой, В. П. Мурат ; под ред. М. М. Гухман. Москва : Эдиториал УРСС, 2002. 608 с.
2. Воронин С. В. Основы фоносемантики : монография. Ленинград : Изд-во Ленанд, 2006. 246 с.
3. Левицкий В. В. Квантитативные методы в лингвистике : учебное издание. Вінниця : Нова книга, 2007. 264 с.
4. Найдеш О. Об'єктивний звукосимволізм фонестемної лексики німецької мови. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія «Германська філологія»*. 2009. Вип. 431. С. 11–28.
5. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. Москва : ЛКИ, 2008. 432 с.
6. Bloomfield L. Linguistic aspects of science. Chicago, 1947. 59 p.
7. Ertel S. Psychophonetik : Untersuchungen über Lautsymbolik und Motivation. Göttingen : Verlag für Psychologie C. J. Hogrefe, 1969. 230 S.
8. Fenz E. Laut, Wort, Sprache und ihre Deutung : Grundlegung einer Lautdeutungslehre. Wien : Franz Deuticke, 1940. 179 S.
9. Firth J. R. Speech. London, 1930. 147 p.
10. Fleischer W. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache. Frankfurt am Main : Peter Lang, 2006. 341 S.
11. Harris Z. Methods in Structural Linguistics / Zellig S. Harris. Chicago : Univ. of Chicago Press. 1951. P. 177–199.
12. Marchand H. Phonetic symbolism in English word-formation. *Indogermanische Forschungen*. 1958. Vol. 64. P. 146–277.
13. Nowy A. Laute prägen unsere Sprache: Erkenntnisse zu ihrem Werden, Wesen und Wirken. Frankfurt am Main : Haag+Herchen, 2004. 212 S.
14. Smith L. P. The English Language. London, 1950. 169 p.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

15. Duden. Deutsches Universalwörterbuch / hrsg. vom Wiss. Rat d. Dudenred : Dr. Matthias Wermke. Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2003. 1892 S.
16. Wahrig G. Deutsches Wörterbuch : In 6 Bd. / Hrsg. von Gerhard Wahrig, Hildegord Krämer, Harald Zimmermann. Stuttgart : F. A. Brockhaus Wiesbaden, Deutsche Verlags-Anstalt, 1980. 5310 S.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Goethe J. W. Gedichte. Moskau : Progreß, 1979. 503 S.
2. Heines Werke: In 5 Bd. Weimar : Volksverlag, 1961. Bd. 1; 2. 619 S.
3. Morgenstern Ch. Gesammelte Werke. Wien : Wiener Verlag, 1995. 615 S.
4. Rilke R. Gedichte. Berlin : Insel Verlag, 2000. 878 S.
5. Spiegel 2016-2018 : веб-сайт. URL: <http://www.spiegel.de/>